

IGNAS STAŠKEVIČIUS

Pokalbiai iš esmės

GYVENIMAS JŲ ŽODŽIAIS

Sofoklis

Vilnius, 2020

Pokalbininko žodis

Gyvenant svarbu kalbėtis. Kalbantis naudinga klausyti, ką sako kitas.

Šioje knygoje sudėti tekstai gimė iš pašnekesių, kuriais nesiekta ko nors pašlovinti ar paniekinti. Klausinėjau to, kas man rūpėjo, o pašnekovai atsakinėjo taip, kaip galvojo. Dažnai abu užsimiršę panirdavome į kokią nors seną istoriją ar apmąstymus svarbiais gyvenimo klausimais.

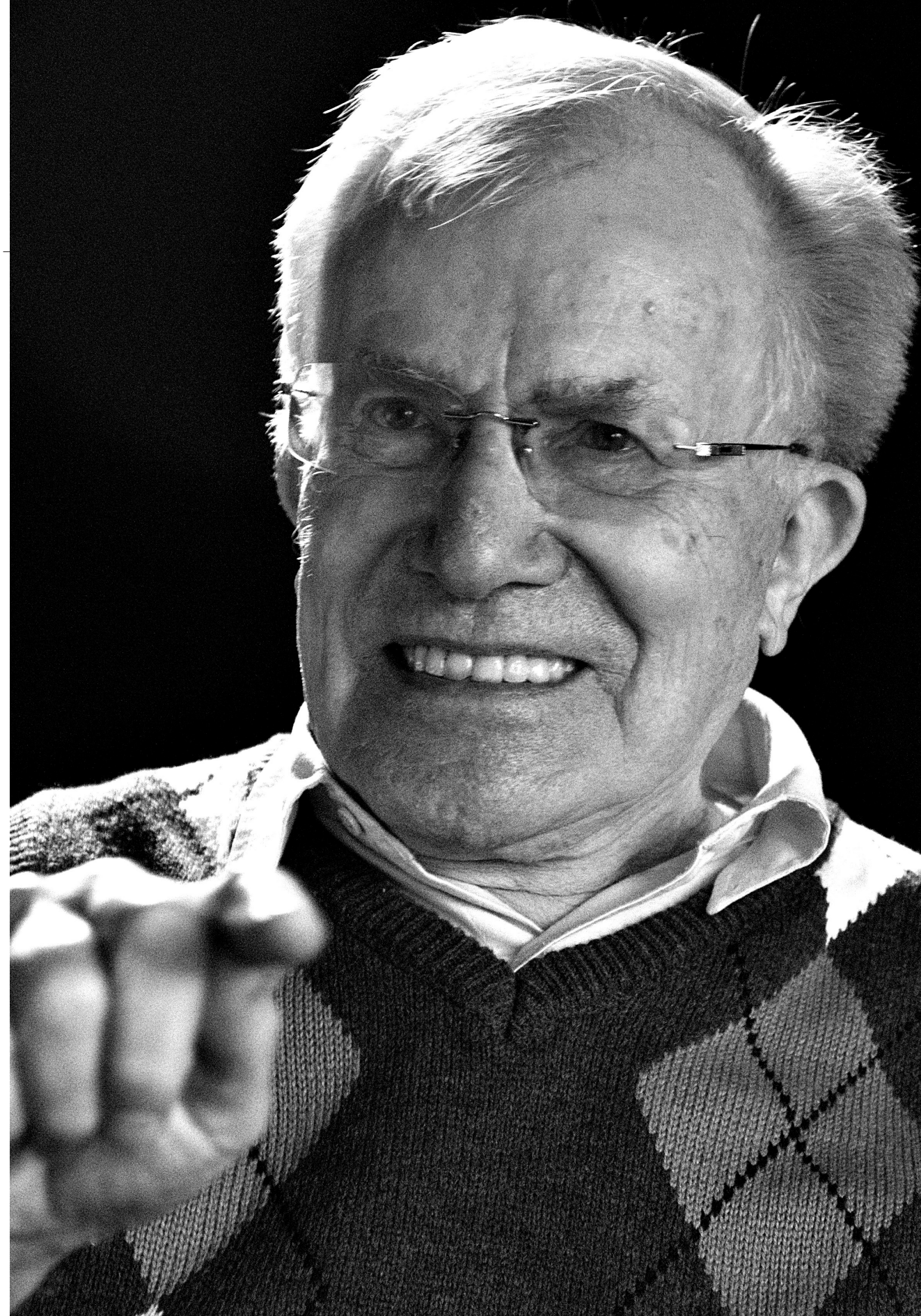
Visi pokalbiai nutiko susitikus gyvai 2016–2020 metais. Tekstai surinkti iš garso įrašų, keletą jų teko išversti iš anglų (A. Lingio, K. Prapuolenio, A. Golay'aus bei F. J. Seligsono interviu) bei rusų (dalis pokalbio su V. Tarasovu) kalbų. Ir savo, ir kalbintųjų šneką pritaikiau raštui išbraukdamas pertarus, nevertingus nuokrypius ir pasikartojimus, nors visur stengiausi tiksliai perteikti asmenybių mintis, atspindėti jų kalbėjimo manierą.

Interviu su A. Sutkumi ir R. Vikšraičiu čia pasirodo pirmą kartą. Kiti pokalbiai jau buvo skelbti tinklaraštyje „Maratono laukas“, tačiau internetas nemėgsta ilgų skaitinių, todėl jam pataikaudamas daugelį privalėjau sutrumpinti. Čia jie atgijo papildyti anksčiau niekur neviešintais fragmentais. Patyrusi redaktorė Lolita Petrašiūnaitė dar praskaidrino tekstus, patikslino juos savo pastabomis išnašose. Tikiuosi, skaitytojams pravers pavardžių rodyklė, juk paminėjome ne vieną žinomą žmogų.

Pokalbius knygai atrinkau sąmoningai: taip, kad pašnekovai kalbėtusi ne tik su manimi, bet ir tarpusavyje. Fotografai diskutuoja apie nuotraukų meno galią, dvasininkai ir filosofai – apie amžinas tiesas, medikai – apie kūno ir sielos sveikatą.

Man šie pokalbiai pasirodė esmingi. Jusdamas, kaip po jų keičiasi gyvenimas, ryžausi tuo džiaugsmu pasidalinti. Ko gero, kartais dviejų žmonių pašnekesio esmė glūdi ne pasakytuose žodžiuose, o tarp jų ar visai kitoje vietoje. Linkiu, kad tokia vieta taptų į pokalbį įsitraukusio skaitytojo protas.

Ignas Staškevičius

Alphonso Lingis

”

Laukia
džiaugsmingi
netikėtumai

Apie Alphonso Lingį (g. 1933 m.) buvau prisiklausęs pagarbių atsiliepimų ir neįtikėtinų legendų. Pagaliau susitikęs jį, atvykusį į mitologų konferenciją Lietuvoje, pasikalbėjau ir supratau: amerikietis, filosofas, rašytojas, fotografas – bet kuris įprastas apibrėžimas per prastas šiai asmenybei apibūdinti. Tebūnie jis akademikas, pasirinkęs meilę išminčiai, laisvas mąstytojas, klajūnas, Mokytojas iš didžiosios „M“, meno kūrėjas ir kolekcininkas, antgamtinių galių turintis magas. O gal – tiesiog kuklus ypatingoje dermėje su pasauliu gyvenantis žmogus?

Kalbėjomės angliškai Vilniaus senamiesčio
viešbučio bare 2019 m. spalio 9 dieną.

Pasikalbėkime. Alphonso, kaip šiame gyvenimo etape norėtumėte būti pristatytas publikai?

(Juokiasi) Paprasčiausiai. *(Juokiasi)* Na, beveik visą laiką dirbau profesoriumi, dėčiau filosofiją Pensilvanijos universitete. Nustojau 2002-aisiais.

Lietuviškai taip ir nepramokote?

Ne. Mano tėvai kalbėdavosi lietuviškai nenorėdami, kad suprasčiau jų paslaptis. Jie buvo ūkininkai. Niekada nepasakojo man apie Lietuvos miestus. Kol neatvykau į Vilnių, nenutuokiau, koks jis didingas.

Ar teisinga būtų jus pavadinti filosofu?

Bent jau filosofijos profesoriumi. *(Juokiasi)*

Ar esate susikūręs savo pasaulėvaizdį?

Nemanau. Nors esu parašęs nemažą knygų apie dalykus, kuriuos jaučiuosi atradęs ir supratęs. Tyrinėjau ir kitų mąstytojų veikalus, tačiau daugiausia rašiau savo paties įžvalgas.

Kaip nusakytumėte tai, ką svarbesnio jums pavyko suvokti?

Oho... *(Juokiasi)* Na, galbūt man pavyko suvokti atsitiktinumo svarbą.

Kadaise lankiausi Indijoje, tame Elnių parke, kuriame Buda dėstė savo tiesas. Užklupo trumpas lietus, tad pasislėpiau po šventu figmedžiu. Pamačiau ten ir

kitą žmogų – maždaug keturiasdešimtmetį indą. Jis pritrenkė savo grožiu. Gražu jame atrodė viskas: kūno sudėjimas, laikysena. Užsimezgė pokalbis. Jis prisistatė esąs astrologas. Įsikalbėjome kelias valandas, ir tarp kitų dalykų jis paminėjo laisvę, būtinybę ir atsitiktinumą. Aptarėme, kad apie laisvę kalba politika, apie būtinybę – gamtos mokslai, o apie atsitiktinumą – niekas. Nėra jokios kalbos, jokio pagarbaus būdo jam aptarti, išskyrus horoskopus paskutiniuose laikraščių puslapiuose.

Pokalbis su gražuoliu nepažįstamuoju paskatino susidomėti atsitiktinumo sąvoka. Tai nutiko jau gana seniai?

O taip, gal septintajame praeito amžiaus dešimtmetyje.

Tačiau juk visi svarbiausi įvykiai nutinka atsitiktinai. Konkretus spermatozoidas apvaisino tam tikrą kiaušialąstę mano mamos iščiose atsitiktinai. Jei tai būtų buvusi kita ląstelė, aš būčiau gimęs kitu žmogumi. Atsitiktinai gimiau be jokios fizinės ar protinės negalios.

Dauguma žmonių atsitiktinai pasirenka tam tikrą darbą. Susidomėjau filosofija, nes turėjau ypatingą jos dėstytoją. Galėjo susiklostyti kitaip.

Mus atsitiktinai užklumpa ligos ir nelaimės. Vieni užsikrėtusieji Ebola virusais miršta, kiti – išgyvena. Lemia atsitiktinumas. Jis nulemia, ir kaip mes mirštame.

Priėjau išvadą, kad atsitiktinumas yra esminis mūsų būties veiksnys. Per mažai kalbame apie jį. Universitetai, pavyzdžiui, taiko gabumus įvertinančius testus. Mėginama įteigti, kad visur svarbiausia – racionalūs sprendimai, proto pastangos. Išties, mano nuomone, turėtume labiau gerbti atsitiktinumą. Mūsų požiūris į jo svarbą galėtų būti džiaugsmingesnis. Juk įsitraukiantieji į rizikingus užsiėmimus taip elgiasi ieškodami malonumų. Lošėjai patiria didžiulį pasitenkinimą, jie pasijunta įgalinti kovoti su nesėkmėmis. *(Juokiasi)*

Jums tiko požiūris, kad pasaulį valdo atsitiktinumas?

Tai lyg instinktas. Pavyzdžiui, nesu linkęs nieko planuoti. Daugybę metų visiškai akiai apsisprėsdavau, kur keliausiu per vasaros atostogas. Nulemdavo koks nors atsitiktinumas. Nieko iš anksto neskaitydavau apie vietovę, į kurią vykdavau. Norėdavau pats susidaryti įspūdį, patirti nuostabą. Netikėtumo jaudulys toks malonus.

Taip pat – ir su tėvyste. Juk negali suplanuoti vaiko. *(Juokiasi)* Kaskart jam gimus patiri nuostabą: kaip naujagimis atrodo, kaip jis auga, kaip elgiasi... Vaiko

gimimą tėvai visuomet suvokia kaip sėkmės apraišką, o ne kaip pastangų ar planavimo rezultatą.

Ką dar esate suvokę ir aprašę atsitiktinumo tema?

Kartkartėmis vis grįždavau prie jos. Prieš keletą metų mane pakvietė į konferenciją Didžiojoje Britanijoje kalbėti apie riziką ir taisykles medicinoje. Gavau progą dar sykį pamąstyti apie atsitiktinumą.

Pirmiausia gerokai pasidomėjau rizika medicinoje. Nebeatsimenu tikslių skaičių, tačiau likau priblokštas, kad didelė dalis išgyvenusių itin smarkiai neišnešiotų naujagimių lieka neįgalūs. Todėl kai kur, pavyzdžiui Olandijoje, tokių mažylių nesistengiama ypatingai gydyti, jie tik slaugomi, kol pagaliau numiršta arba išgyvena. Suvokiau, ką patiria jų tėvai. Jeigu jie apsispręs neguldėti vaikuco į reanimaciją, šis greičiausiai numirs, ir tėvai graušis ne viską padarę, o jeigu paguldys – didelė tikimybė, kad mažylis liks neįgalus, ir tėvams teks jį toliau slaugyti, patiriant daug skausmo ir gausybę išlaidų. Siaubinga situacija, kurioje nėra lengvo pasirinkimo: abu variantai labai rizikingi.

Ar prisimintumėte ką nors iš savo patirties, kai teko susidurti su atsitiktinumo galia, baiminantis nesėkmės rizikos?

Kartą Indijoje taip apsirgau, kad maniau mirsiąs. *(Juokiasi)* Vos alsavau. Tai nutiko Pietų Indijoje, mažame pajūrio kaimelyje. Vidury nakties susiradau rikšą, kuris pasirodė esąs nepalietis. Iš labai toli atklydęs žmogus pajėgė suprasti, kad man reikia pagalbos. Nugabeno mane į prieplauką ir susitarė su valtininku, kad nuplukdytų į artimiausią miestą. Mes nemokėjome vienas kito kalbos, bet jis ėmėsi manimi rūpintis. Tai neįtikėtina. Daugiau niekad jo nebesutikau. Tai buvo vargšas, teturintis savo ratelius, bet jis pasirūpino manim.

Taigi atsidūriau miesto ligoninėje, ir ten gydytojas diagnozavo kažkokią naujovišką infekciją, nuo kurios neturėjo vaistų. Jokios prasmės dar ko nors ieškoti. *(Juokiasi)* Turėjau pasikliauti likimu. Mane gydė vien tradiciniais Ajurvedos metodais, tačiau namo grįžau pasveikęs. Ko gero, padėjo ne tiek gydymas, kiek rūpestis. Ir aišku, kūnas apskritai linkęs sveikti pats. *(Juokiasi)* Medikai tik padeda jam.

Tačiau aną naktį buvau supratęs, kad tikriausiai numirsiu. *(Juokiasi)* Visa liudijo, kad taip nutiks, todėl net nesupanikavau. Pagalvojau, kad nemaža spėjau nuveikti. Nepatyriau jokio siaubo...

Bet pasistengėte.

Taip. Vidury nakties susiradau tą rikšą. Ne kažin kas.

Mhm.

(Abu tylime)

Esate nemažai mąstęs ne tik apie atsitiktinumą, bet ir apie savastį. Parašėte knygą „Pirmas vienaskaitos asmuo“¹. Gal galite glaustai papasakoti apie savo vienaskaitos pirmąjį asmenį?

Mąstau apie tai kaip apie tam tikrą pareigą.

Pamenu vieną studentę. Ji buvo kilusi iš neturtingos šeimos, todėl tėvai labai skatino išmokti kokio nors amato. Ji studijavo socialinę pagalbą neįgaliesiems. Su tokia specialybe kiekvienas užsidirbtų duonai. Tačiau kartą grįžęs po vasaros į universitetą susitikau ją visą švytinčią. Mergina pasakė, kad apsisprendė pakeisti studijų kryptį ir mokytis šokio meno. Jai prireikė papildomų metų, kad baigtų tą programą. Man tai pasirodė gana rizikinga, nes tik geriausi šokėjai praminta iš savo kūrybos. Tačiau ta mergina apsisprendė tapti šokėja. Pajuto, kad kūnas yra tam sutvertas, kad ji jaučiasi savimi tik šokdama. Ji pasirinko tokią tapatybę. Ji tada dar nebuvo šokėja, gal ja ir netapo, nežinau. Bet jos nusistatymas sukūrė tapatybę.

Arba kitas pavyzdys, kiek sudėtingesnis. Namie laikau akvariumus, juos prižiūrėti nemažai kainuoja, todėl susiradau nedidukę tų reikmenų krautuvėlę tamsiame pusrūsyje. Ten viskas pigiau. Daug metų apsipirkdavau joje, susidraugavau su savininkais – malonia pora. Sužinojau, kad jie augina cistine fibroze sergančią dukterį. Tokie vaikai dažniausia neišgyvena kūdikystės, bet toji mergaitė atsilaikė. Jos tėvai pasišventę slaugė, ėmėsi akvariumų verslo, kad būtų patogiau prižiūrėti dukrą. Motina dar pardavinėjo vazonines gėles. Jų dukra numirė sulaukusi 23-ejų.

Supratau, kad mamai nekilo nė menkiausios abejonės: ji yra motina, pasmerkta rūpintis savo mergaite. 23 metus gyveno tuo rūpesčiu. Paprastai motinos dovanuoja vaikams savo meilę tikėdamos, jog užaugę jie taip pat rūpinsis kitais. O ši mama puikiai žinojo, kad taip nelemta, tačiau vis tiek atidavė, ką galėjo. Paklausta, kas ji tokia, tikriausiai būtų atsakiusi: „Esu savo dukros mama.“

¹ „The First Person Singular“ (2007).

Daugelis žmonių nenutuokia, kas esą, neturi aiškos tapatybės. Su tapatybe negimstama, tai – įsipareigojimas, atsakomybė. Nesvarbu, esi šokėja ar mama.

Ir ji gali pakisti laikui bėgant?

Ko gero, įmanoma viduramžyje pasirinkti visai kitą gyvenimo kelią. Mane tai visuomet žavėjo. (*Juokiasi*) Studijuodamas sutikau ne vieną dėstytoją, apie kurį pagalvodavau: „Ką tu čia veiki?“ (*Juokiasi*) Turbūt kiekvienas studentas taip yra pasijutęs, nes daugybė dėstytojų nėra tikę savo darbui. Verčiau jie mestų dėstyti ir paieškotų, kam būtų naudingesni. Pasirinkęs kitą kelią, tampi kiek kitokiu žmogumi.

O jūs pats? Esate išmėginęs įvairių dalykų... Kas juos jungia? Ėjote į šviesą?

Nemažai keliavau. Kiekviena proga kur nors nusitrenkdavau. Amerikoje mes gaudavome po tris mėnesius vasaros atostogų, tai kasmet vykdavau vis į kitą šalį. Be jokio akademinio tikslo. Papua Naujojoje Gvinėjoje neieškodavau vietinio universiteto. (*Juokiasi*) Nors dažnai ką nors parašydavau grįžęs.

Pamenu karą Nikaragvoje, į kurį smarkiai buvo įsivėlę amerikiečiai. Galiausia sukilėliai nuvertė diktatūrą, kuri ten ištis balsiai siautėjo. Maištautojai prieš valdžią skelbėsi esą idealistai ir priviliodavo atvykti panašių idealų vedamus užsieniečius. Buvo ypač įdomu su jais kalbėtis, svarstyti, kas politikoje įmanoma, kaip galime keisti gyvenimą savo šalyse. Vien pabūti ten buvo smagu. Ir ko gero, tie pokalbiai paveikė mano politines pažiūras.

Vykote ten palaikyti sandinistų kovoje su režimu?

Atsidūriau Nikaragvoje jau nuvertus režimą. Niekuo neprisidėjau, buvau tik stebėtojas.

Taigi, nors daug pastangų ir laiko įdėjau bastydamasis be kokio akademinio tikslo, visa tai atsispindėjo mano darbuose. Kadaisė perskaičiau Heideggerio mintis apie šventyklas: šventyklose atsiskleidžia pasaulis. Maždaug, Bizantija pasirodo Sofijos sobore Stambule. Toks filosofinis vaizdinys man prilipo. Keliaudamas Europoje užsuku į bažnyčias ne vien paganyti akių. (*Juokiasi*) Didžiosios Stambulo mečetės – tokios šviesios, taip skiriasi nuo niūrių krikščioniškų šventovių. Spinduliuoja visai kitokį požiūrį į žmogų, kitokį dvasingumą. Man tai – ne šiaip reginys, ne tik architektūra, bet ir mentaliteto, ir kultūros išraiška.

Reginys – taip pat kultūros apraiška. Jūs šventyklose neižvelgiate ko nors dieviška?

Freudas pavadino religiją kolektyvine neuroze. *(Juokiasi)* Ateidamas į šventovę aš savotiškai patikiu. Nepajėgiu atsидūręs Paryžiaus Dievo Motinos katedroje laikyti jos prasmės iliuziją. *(Juokiasi)* Ten pajunti kažką viršesnio, svarbesnio. Kažką tikra. Nesakau, kad patikiu visa religijos doktrina, tačiau pajuntu didingos dvasios tikrovę.

Tikrovę?

Taip. Šventos vietos veikia.

Ir jose jūs pastebite šventumo tikrovę? Medžiagišką?

Kažin kokią... Tai ne vien žmogaus sumanymas.

Esate rašęs, kad nenugyventas gyvenimas nėra vertas tyrinėti.

Tai išvirkščias Sokrato posakis. Jis sakė, kad netyrinėjamas gyvenimas nėra vertas gyventi.

Kas skiria vertą tyrinėti gyvenimą nuo neverto?

Daugybė žmonių gyvena nuobodžiai nieko nenuveikdami. Niekur nekeliauja. Dirba kas papuola. Perka visokią mėšlą. Niekuo nesirūpina.

Theodoras Zeldinas, istorikas iš Oksfordo, parašęs knygą „Slaptieji gyvenimo džiaugsmas“, teigia, kad įdomus kiekvienas žmogus. Su kiekvienu esą galima įdomiai pasikalbėti.

Šiuo klausimu esu skeptiškas. Ką įdomaus išgirstum iš nekilnojamojo turto pardavėjo ar buhalterio? *(Juokiasi)* Be to, ne kiekvienas pajėgia dėstyti mintis.

Prieš kurį laiką rašiau straipsnį apie žmones, išitraukusius į pavojingus pomėgius. Visokie ekstremalai sportininkai nėra dar gerai ištirinėti. Labiausiai mirtinas pasirodė esąs šokinėjimas nuo pastatų su specialiais sklendimui pritaikytais kostiumais.

Aha!

Pats nesu nieko panašaus mėginęs. Pavojingiausias mano pomėgis – nardyti su suspausto oro balionais.

Įprasta manyti, kad pavojingus pomėgius skatina neįsisąmoninta mirties trauka. Atseit, slaptas žudymasis. O aš aptikau rimtą pagrindą laikyti, kad taip nėra. Tie žmonės daro itin pavojingus dalykus, bet kaskart ypač kruopščiai planuoja kiekvieną judesį, šimtus kartų patikrina įrangą, išmatuoja vėjo greitį, ištiria lietaus tikimybę, visas kitas aplinkybes. Jų tikslas – ne priartinti mirtį, bet atlikti ką nors itin pavojinga, tačiau visiškai valdant procesą.

Gal juos varo narcisizmas?

(*Galvoja*) Nemaščiau tokiu kampu. Man čia tiko Heideggerio požiūris, kad priešindamasis mirtingumui žmogus pajunta savo galias, peržvelgia jas ir net atranda naujų. Man regis, būtent tai nusako ekstremalų motyvą. Įdomu, kad šiaip gyvenime jie pavojų neieško – rizikuoja tik mėgaudamiesi savo šuoliais. Vairuodami, pavyzdžiui, jie retai viršija greitį. Nekeldami grėsmės kitiems, jie vaikosi ne jaudulio, o visiškai valdomos ramybės. Ramybės, kuri įsiterpia tarp dviejų skirtingų emocijų: panikos praradus kontrolę ir malonios baimės, verčiančios susikaupti. Ši baimė virsta ypatingu dėmesingumu, teikiančiu didžiulį pasitenkinimą.

Porą mėnesių paskyręs šiam tyrimui, pajutau, kad jis atveria kur kas daugiau nei domėjimasis paprastų buržujų gyvenimu. (*Juokiasi*) Dar aptikau straipsnį apie slidinėjimą kalnų bekele. Vienas australas apklausė 65 tokius mėgėjus. Išvada panaši: jų netraukia žūtis, jie saugosi kiek pajėgdami. Taipogi jie nesivaiko adrenalino, nes susikaukę išlieka visai ramūs, nors ir lydimi valdomos baimės. Ir visi pabrėžia, kad toks ypatingas pomėgis daras įtaką kitoms gyvenimo sritims.

Kokia ta įtaka?

Nesvarbu ką dirbdami, jie stengiasi išsiugdyti itin aukšto lygio meistriškumą.

Aišku. Pagalvojau, kad kai kuriems ekstremaliems pomėgiams išties reikia ypatingo meistriškumo, tačiau, pavyzdžiui, nušokti prisirišus guma techniškai labai paprasta. Tereikia žengti žingsnį pirmyn.

Taip, šuoliai su guma yra antisportas. Jiems nereikia jokių gebėjimų. (*Juokiasi*)

Būtent! Pakanka būti gyvam.

Kartą Naujojoje Zelandijoje ketinau pamėginti, bet bičiuliai mane atkalbėjo sakydami, kad toks šuolis baisiai kenkia kūnui, patiriančiam stiprią perkrovą.

Vienas šuo! Jei šokinėtumėte kas savaitę, tada – gal.

(Juokiasi) O jūs esate šokės su guma?

Taip. Porą sykių.

Man pasakė, kad čia tas pats, kaip gauti į galvą ir patirti smegenų sukrėtimą.

Nesąmonė. Esate kada nors susikrėtęs smegenis?

Ne.

Net nesmarkiai?

Ne, nepamenu.

Nuostabu. Štai kodėl jos tokios guvos! O kokie pratimai jums yra įvarę baimės?

Nežinau. Panardęs vandenynuose ketinau prisijaukinti dangų. Norėjau išmokti lakioti parasparniu, bet taip ir nepabaigiau kursų. Esu skraidęs su instruktoriumi virš Rio de Žaneiro paplūdimių. Dar buvau užsidegęs pilotuoti sklaidytuvą, bet irgi neišmokau skraidyti vienas.

Kartą Ekvadore einant taku per džiungles įlūžo lieptas. Išsinarinau petį. Buvau sumanęs pagyventi kaimelyje su vietiniais, bet dėl traumos turėjau iš ten nešdintis į Kitą, skristi namo ir operuotis.

Bjauru. Gal kur nors Amazonijoje esate dalyvavęs ajahuaskos² gėrimo ceremonijose?

Ne, neteko. Gal anąsyk būtų pavykę, jei ne ta trauma.

Mano patirtis su narkotikais kukli, bet visuomet teigiama. Geriausia, žinoma, LSD³. Keletą sykių pakeliavau su ja, ir nė karto nenutiko ko nors bloga. LSD – įdomiausia, nes dovanoja tikrą psichodelinį potyrį. Daugelis kitų kvaišalų tik maloniai svaigina. *(Juokiasi)* Be jokio turinio. Kaip ir alkoholis.

Bandėte psilocibino?

Taip. Nebuvo lengva jo gauti, tai tik porąsyk.

² *Ayahuasca* (isp.) – haliucinogeninis gėrimas, nuo seno vartojamas Amazonijos indėnų.

³ Lizergo rūgšties dietilamidas, stipri pusiau sintetinė psichotropinė medžiaga.

DMT⁴?

Ne. Kartą lankiausi Malyje, ir ten pasitaikė nuostabios žolės.

Malyje?!

Aha. Susibėriau jos sėklų į voką ir išsiunčiau paštu savo adresu, užrašęs išgalvotą gavėjo pavardę ir netikrą siuntėją. Džiaugiausi taip apsukriai sumanęs, nes policijai būčiau sakęs, kad nieko apie tai nežinau. Sugrįžęs namo taip ir nesulaukiau siuntos. Kokį mėnesį baisiai jaudinausi, baiminausi kratos. Paskui pamiršau visa tai. Tik kraustydamasis į naują vietą aptikau tą voką užkritusį už stalčiaus.

Oho! Nepastebėjote jo sulaukęs.

Taigi. Pavasarį apsigyvenau name, stovinčiame beveik hektaro ploto pievoje. Iškart pasėjau savo kanapes jos vidury. Aplink, idant pridengčiau, pabarsčiau kitokių žolynų sėklų ir išvykau visai vasarai. Grįžtu po atostogų, važiuoju iš oro uosto nugeltusiais laukais ir iš tolo vidury išrūdusios pievos matau ryškiai žalius savo marihuanos želdinius, gal trijų metrų aukščio. *(Juokiasi)* Juos būtų aptikęs bet kuris paprastas pareigūnas. Nereikia būti narkotikų žinovu, kad atpažintum kanapes vidury tuščios pievos. *(Juokiasi)* Iškart jas nupjoviau. *(Juokiasi)*

Būtumėt tapęs federaliniu nusikaltėliu...

Dabar pas mus marihuaną dekriminalizavo, tai vis pasisėju hibridinės žolės atsisiuntęs sėklų iš Nyderlandų. Didžiausias rūpestis, kad jos nenugrauztų elniai. *(Juokiasi)* Žvėrys tiesiog dievina marihuaną.

Mums kalbantis apie vertą tyrinėti gyvenimą, prisiminiau neseniai perskaitytas šiuolaikinio rusų mąstytojo Sergejaus Čebanovo mintis. Jis laiko save biosemiotiku ir pateikia visiškai neįprastą gyvybės apibrėžimą, pagal kurį daugelis įprastai gyvomis laikomų būtybių yra negyvos, o kai kurie mums atrodantys negyvi dariniai laikytini gyvais. Vienas svarbiausių gyvybės kriterijų, anot to keistuolio, – gebėjimas elgtis neprognozuojamai. Žmogus,

⁴ Dimetiltriptaminas, itin stipri haliucinogeninė medžiaga.

atliekantis vien įprastus, suprogramuotus ar nulemtus veiksmus, laikytinas mirusiu, o atgyja jis tik tuomet, kai pats imasi ko nors netikėta, pasielgia neįprastai. Ar jums tai skamba nors truputį prasmingai?

Esu panašiai mąstęs apie instinktus. Man regis, jie pervertinami. Keista aiškinti sudėtingą gyvūnų elgseną vien nesąmoningais instinktais. Paukščiai suka stulbinamai sudėtingus lizdus. Jie ne vien krauna šakeles, jie verpia, neria, stato palapines, rausia urvus. Man tai nepanašu į mechaninę instinktų išraišką. Stebėdamas voratinklį mezgantį vorą, negaliu atsižavėti. Jis pritaiko savo kūrinį konkrečiai kertei ir nuneria jį neįtikėtinai išmaniai. *(Juokiasi)*

Kokia jūsų hipotezė?

Mane visa tai trikdo. Ko gero, evoliucinė biologija yra nemenkai apleista mokslo šaka. Darvinizmas viską aiškina genų mutacijomis... Toks požiūris man atrodo itin vargas. Žinoma, teologinis aiškinimas apie Tėvą kūrėją dar prastesnis.

Kažką skaitinėdamas susidariau įspūdį, kad gyvybė iškyla, randasi. Susidarius tam tikroms sąlygoms materija persitvarko į gyvą organizmą. Visoje Žemėje šiandien paplitę tokie įvairūs organizmai: gyvų padarų rastume ledynuose ir ugnikalnių krateriuose, ore ir vandenynų dugne. Kaip tik praeitą savaitę pagalvojau, kad gal juos vienija kažkokia gyvybinė jėga.

Prieš kelerius metus lankiausi Sekvojų parke Kalifornijoje. Pamačiau ten storiausią sekvojos išvartą, gal penkių metrų skersmens rąstą. Medis nuvirto, ko gero, prieš tris ar keturis šimtus metų. Sekvojos yra sunkiausi gyvi padarai pasaulyje, viena sveria kelis šimtus tonų. Tada net pargrižau dar sykį apžiūrėti to rąsto. Vis galvojau, kad mirtis ištiko visą medį vienu kartu. Milžiniško dydžio masyve nutrūko gyvybė, neliko nė žalios šakelės ar šaknelės. Jis mirė visas. *(Juokiasi)* Negaliu paaiškinti, kuo mane sukrėtė toks paprastas reiškinys.

Žiūrėdamas į avilį ar skruzdėlyną, mąstau apie kito lygmens intelektą. Tos vabzdžių bendruomenės sukuria ir palaiko neįtikėtiną struktūrą. O jų motinėlės tik deda kiaušinius, nors jas ir pavadiname karalienėmis. Jos gi nieko ten nevaldo.

Esu girdėjęs, kad bakterijos savo kolonijose bendrauja panašiai kaip mūsų neuronai. Pačiam teko kalbinti gydytoją endobiogeniką Kamyarą Hedayatą,

Jis įdomiai svarstė, kaip žmogaus organizmo ląstelių sąveika transformuojasi į sąmonę.

Taip, tai išties įdomu. Kartą Argentinoje man įkando šuo. Žiūrėdamas į gyjančią žaizdą, galvojau, kad ląstelės pačios kažkaip žino, kuria kryptimi augti, kaip daugintis, kad ji greičiau užsitrauktų. Mano mąstymas ar norai čia niekuo nepadedą. *(Juokiasi)*

Kai kas sako, kad įsivaizduodamas užsitraukiančią žaizdą žmogus gali paspartinti gijimą... Puiku. Grįžkime prie atsitiktinumo svarbos gyvenime. Kiek anksčiau pasakėte, kad toks gimėte atsitiktinai. Kitu atveju būtumėte kitoks žmogus, ir šis pokalbis, ko gero, nevyktų. Ar regite čia tam tikrą lem-tį? Galbūt – ką nors panašaus į karmą?

Nuoširdžiai sakant, nesu apie tai mąstęs. *(Ilgai tyli)* Kodėl gimstame tam tikroje vietoje tam tikru metu? Nesu...

Nieko tokio. Kiek jums metų, Alphonso?

Gimiau 1933-iaisiais. Tai kiek man dabar? 86-eri?

Žiūrint, kurį mėnesį jūsų gimtadienis.

Lapkritį.

Tuomet jums kol kas vos 85-eri.

Puiki žinia. *(Juokiasi)*

Neabejoju, kad jau pergyvenote ne vieną bičiulį. Kaip manote, ar gyvenimo trukmė paklūsta kokiems nors dėsningumams, ar ją labiausia lemia atsitiktinumas?

Man regis, tai – tik atsitiktinumas. Kai laikraščiai kalbina ilgaamžius šimtamečius, šie neatskleidžia jokių ypatingų paslapčių. *(Juokiasi)*

Gal svarbu neapleisti troškimo gyventi?

Manau, ir tai pervertinama. Kam nors susirgus vėžiu, pasigirsta raginimai: „Kovok, kovok! Arba nekrologe parašo: „Po ilgos kovos su sunkia liga...“ Nemanau, kad įmanoma iš esmės pakovoti su giltine. *(Juokiasi)*

Aišku, sunkiai sergant šviesi dvasios būseną ir pasitikėjimą praverčia. Tačiau galiausia... Tai lemtis. Svarbiausia ligoniui nepulti į neviltį. Ne todėl, kad ji pakentėtų kūnui, o todėl, kad neviltis – tai kančia, nuodijanti laiką.

Regis, jus žavi pasaulis, kuriame žmogui sunku ką nors numatyti ar pakreipti.

Žinote, retsykiais patiriu aiškiaregystės blyksnius. Praeitą vasarą Frankfurte į galvą įkyriai ėmė lįsti mintis apie vieną seniai pažįstamą profesorių iš Pitsburgo. Kiaurą dieną vis prisimindavau jį. O kai vakare atėjau skaityti paskaitos, kažkas iš nugaros uždėjo ranką man ant peties, atsisuku – jis! Nė nenumaniau, kad tas žmogus bus Europoje.

Labai dažnai, suskambus telefonui, jau žinau, ką išgirsiu atsiliesęs arba kieno laišką rasiu pašto dėžutėje. Niekada nesistengiau kaip nors šitą gebėjimą vystyti, nuspėti ateitį. Kai kurie atvejai, ko gero, gali būti paprastai paaiškinami. Kai kas – tik sutapimai. Bet kartais tai stulbina.

Vienas ypač stulbinantis nutikimas susijęs su mano jaunystės drauge. Mes studijų metais kurį laiką artimai bendravome, o paskui ji nutekėjo į Škotiją už gydytojo pavardę Karlsonas. Nesimatėme gal ketvirtį amžiaus, ir vieną dieną nusprendžiau ją susirasti. Galvojau: „Gydytojai nedingsta. Yra jų registras...“ Tačiau gerokai pavargęs, apskambinęs visus tos šalies Karlsonus, nieko nepešiau. (*Juokiasi*) Jokios vilties. Jau svarsčiau nusamdyti kokį seklį, kad pagelbėtų, bet taip ir nepasiryžęs mečiau tą užmojį. O dar po kokių penkiolikos metų vėl staiga prisiminiau tą moterį, nes kaip tik tuomet iš Škotijos aplankyti mano mamos atskrido jos sesuo. Nuvažiavau pasimatyti su teta, praleidau ten kelias dienas, o grįžęs namo radau laišką nuo savo buvusios draugės. Keista, ar ne? (*Juokiasi*) Ji parašė laišką lygiai tą dieną, kai vėl apie ją pagalvojau.

Ir jūs susitikote?

O taip – pirmai progai pasitaikius. Ji atskrido į Kaliforniją, ir aš ten nulėkiau.

Tokie dalykai kartojasi...

Ir tegu. Ar jus tai trikdo?

Ne, bet negaliu visiškai atmesti, kad veikia kažkoks nesuprantamas dėsnis.

Papasakokite dar, kaip praktikuojate kasdienybę, suvokdamas atsitiktinumo galią?

(Ilgai galvoja) Sunku ką nors pasakyti, nes nemanau, kad mano patirtis labai vertinga. Iš esmės visi svarbūs įvykiai yra atsitiktiniai. *(Juokiasi)* Visi svarbūs dalykai gyvenime. Galime žvelgti į tai džiaugsmingai.

Pastebiu, kad dauguma žmonių trokšta viską nuspėti, iš anksto žinoti, numatyti, kas įvyks. Prieš užsisakydami viešbučio kambarį, nuodugnai perskaito visus atsiliepimus. Keliaudami suplanuoja kiekvieną dieną, numato kiekvieną autobuso sustojimą, kiekvieną restoraną. Žmonės siekia valdyti savo gyvenimą. Jie mano, kad jei nutiks kas nenumatyta, tai būtinai bus koks nors blogis. O aš linkęs manyti priešingai: laukia džiaugsmingi netikėtumai.

Niekada pernelyg nesibaiminau žmonių. Klaidžiodavau naktimis nepažįstamomis gatvėmis. Mane keliskart apiplėšė, tačiau ir tai nebuvo baisu. *(Juokiasi)* Juk jiems terūpėjo mano pinigai. Niekas nebandė manęs užmušti. *(Juokiasi)* Nes pinigus atiduodavau mikliai. *(Juokiasi)*

Prisimenu tokį nutikimą Rio de Žaneire prieš keletą metų. Šeštą ryto slinkau paplūdimiu, ieškodamas kur papusryčiauti. Priėjęs jaunuolis paklausė, kiek valandų. Pažvelgiau į laikrodį, bet tai buvo paika, nes jam nerūpėjo jokios valandos. *(Juokiasi)* Tenorėjo sustabdyti mane. Staiga prišoko dar trijulė ir viską iš manęs atėmė: piniginę, laikrodį. Neseniai buvau operuotas, tai itin stengiausi prisidengti pjūvio vietą, kad nepakenktų. Bet jie švelniai, igudusiai ištraukė piniginę, nusegė laikrodį – visa tetruko kelias sekundes. Veidus buvo prisidengę gobtuvais. Nubėgdamas vienas išmetė mano piniginę. Joje radau kredito kortelę, nes juos tedomino grynietis. *(Juokiasi)*

Paskui pagalvojau, kad tie vaikai man niekuo nepakenkė, net pasielgė dosniai gražindami piniginę su kortele. Juk jie – skurdžiai, o aš – turtuolis, vien faktas, kad ten atsidūriau, tai patvirtina. Patyriau tik nuotyki, už kurį sumokėjau gal penkiasdešimt dolerių. Būčiau pusę jų pravalgęs tą rytą. Manęs nesužeidė, neturiu ko jiems priekaištauti. Jų iniciatyva prasimanyti pinigų iš esmės sveikintina. Įprastai teigtume, kad jie privalėjo paprašyti geruoju. Melsti išmaldos. *(Juokiasi)* Tačiau dauguma turistų nenumestų nė skatiko.

Taigi, toks netikėtumas man pasirodė itin džiaugsmingas.

Puikus pasakojimas. Išsamiai atskleidė jūsų neįprastai įdomų požiūrį. Ar pageidaujate dar ką nors pridurti?

Ne. Tikrai ne.

Nuostabu. Labai ačiū, Alphonso.